NGHỀ LUẬT TRƯỚC NHỮNG TÁC ĐỘNG CỦA TRÍ TUỆ NHÂN TẠO VÀ YÊU CẦU ĐẶT RA TRONG ĐÀO TẠO NGÀNH LUẬT TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHỆ GIAO THÔNG VẬN TẢI

Lê Thu Trang
Trường Đại học Công nghệ giao thông vận tải

Tóm tắt: *Có thể nói rằng, tin học hoá, tự động hoá, đã đang và sẽ tác động sâu rộng tới mọi lĩnh vực của đời sống xã hội. Nghề Luật cũng phải thích ứng với sự phát triển của công nghệ để không chịu thua thiệt trước những biến động của công nghệ số. Giống như đa số các chủ thể trong đời sống kinh tế, các chuyên gia pháp lý cũng dần phải thích nghi với những phát triển không ngừng của công nghệ.*

Từ khoá: *Nghề Luật, trí tuệ nhân tạo, đào tạo, ngành Luật, Đại học Công nghệ giao thông vận tải.*

THE LAW PROFESSION IN THE FACE OF THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE REQUIREMENTS FOR LAW TRAINING AT THE UNIVERSITY OF TRANSPORT TECHNOLOGY

Abstract: *It can be said that computerization and automation have had and will have a profound impact on all areas of social life. The legal profession must also adapt to the development of technology to avoid being disadvantaged by the fluctuations of digital technology. Like most subjects in economic life, legal experts must also gradually adapt to the constant development of technology.*

Keywords: *Legal profession, artificial intelligence, training, Law, University of Transport Technology.*

Nhận bài: 15/02/2025 *Phản biện: 18/03/2025* *Duyệt đăng: 22/03/2025*

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Bước vào thời đại Cách mạng công nghiệp 4.0, thế giới chứng kiến làn sóng bùng nổ về công nghệ chưa từng có với nhiều tiến bộ vượt bậc. AI không còn là khái niệm xa lạ mà đã xuất hiện trong từng hoạt động, lĩnh vực đời sống của con người bởi tính ưu việt của nó trong việc tối ưu "tự động hóa" (automation) bằng ứng dụng khoa học công nghệ và internet. Các hãng công nghệ lớn trên thế giới đã nghiên cứu và đã ra mắt các công cụ ngôn ngữ AI như: ChatGPT của OpenAI, BingAI của Microsolft, GoogleBard của Google, tạo ra sự đột phá trong việc tìm kiếm, tổng hợp thông tin ưu việt so với các công cụ tìm kiếm truyền thống.

Nhưng bên cạnh những tác động mang tính thúc đẩy của AI và các công cụ AI như ChatGPT, BingAI, Bard… thì người ta cũng đặt ra câu hỏi: Liệu khi AI "thống trị" thế giới, thì nó là động lực phát triển nghề Luật, hay là mối đe dọa cho ngành Luật và hoạt động đào tạo luật tại Việt Nam khi mà yếu tố "con người" và những hành vi truyền thống trong nghiên cứu và đào tạo sẽ bị thay thế bởi AI?

Trường Đại học Công nghệ giao thông vận tải theo xu thế chung của xã hội đào tạo đa ngành nghề hướng tới đào tạo ngành Luật khóa đầu tiên, năm học 2024-2025. Đây cũng là xu thế chung của xã hội khi nhu cầu ngành Luật trong nước ngày càng nhiều thì những sinh viên ngành Luật có cơ hội việc làm rất lớn sau khi ra trường. Tuy nhiên, trước tác động của trí tuệ nhân tạo đòi hỏi Nhà trường cần có những thay đổi trong phương pháp giáo dục để việc đào tạo ngành Luật vượt qua được những thách thức, sinh viên (SV) ngành Luật có thể tận dụng tối đa những lợi thế do trí tuệ nhân tạo mang lại, giúp họ tận dụng công nghệ số phục vụ cho công việc của mình.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái niệm và một số công cụ trí tuệ nhân tạo trong giáo dục đại học

2.1.1. Khái niệm về trí tuệ nhân tạo

Trí tuệ nhân tạo (Artificial Intelligence - viết tắt: AI) thường được mô tả là trí thông minh do con người tạo ra bằng hệ thống phần mềm, máy móc, đối lập với trí tuệ tự nhiên vốn có của con người và các loài vật. Đây cũng là một ngành học thuộc lĩnh vực khoa học máy tính (Computer Science).

Theo John McCarthy - nhà khoa học máy tính người Mỹ, đã định nghĩa trí tuệ nhân tạo là: "Khoa học và kỹ thuật để tạo ra những cỗ máy thông minh, đặc biệt là các chương trình máy tính thông minh. Nó liên quan đến nhiệm vụ sử dụng máy tính để hiểu trí thông minh của con người, nhưng trí tuệ nhân tạo không tự giới hạn mình trong các phương pháp có thể quan sát được về mặt sinh học. Một số ví dụ điển hình về AI như ô

tô tự lái, phần mềm dịch thuật tự động, trợ lý ảo trên điện thoại (như: Gemini, CharacterAI…) hay đối thủ ảo (bots) trong các trò chơi điện tử trên điện thoại…

Trong cuốn sách "Trí tuệ nhân tạo: Hướng tiếp cận mới nhất" (Artificial Intelligence: A Modern Approach) (2021) tái bản lần 4 của tác giả Stuart Russel và Peter Norvig có tổng hợp một số định nghĩa khác nhau về AI như sau: "Trí tuệ nhân tạo là nghệ thuật tạo ra các cỗ máy có thể thực hiện những chức năng yêu cầu trí tuệ khi thực hiện bởi con người. Trí tuệ nhân tạo là những hành động của máy móc gắn liền với tư duy của con người, ví dụ như ra quyết định hay giải quyết vấn đề. Trí tuệ nhân tạo là nghiên cứu để máy tính có khả năng nhận thức, nhận định và hành động. Trí tuệ nhân tạo là nghiên cứu cách khiến máy tính làm được điều mà ở thời điểm hiện tại con người

Tóm lại, trí tuệ nhân tạo là sự "tư duy" của máy móc, trong đó các thiết bị sẽ bắt chước cách tư duy tự nhiên của con người để giải quyết các vấn đề với những mức độ khác nhau từ đơn giản đến phức tạp. Cụ thể, đó là trí tuệ do con người thiết kế, mô phỏng quá trình suy nghĩ học tập của con người cho máy móc nhằm làm cho máy móc có được những khả năng và trí thông minh của con người theo các mức độ, như biết suy nghĩ và biết suy luận để giải quyết vấn đề, biết giao tiếp do hiểu ngôn ngữ và tiếng nói, biết tự học, tự thích nghi và hoàn thiện.

2.1.2. Một số công cụ trí tuệ nhân tạo phổ biến trong giáo dục đại học

Trí tuệ nhân tạo trong ngành giáo dục đã cung cấp những phần mềm, ứng dụng, công cụ hỗ trợ đắc lực trong quá trình học tập và làm việc của sinh viên và giảng viên với một số xu hướng phổ biến như công nghệ lớp học thông minh, hệ thống gia sư thông minh. Những phần mềm, ứng dụng phổ biến trong giáo dục đó có thể kể tên Gemini, Learnt.AI, Character.AI… Cụ thể:

Gemini là một chatbox thông minh được xây dựng dựa trên mô hình ngôn ngữ cho các ứng dụng đối thoại (LaMDA) của Google, điều này cho phép Gemini có thể tương tác với người dùng một cách tự nhiên và liên tục trong các cuộc hội thoại. Gemini có thể trả lời câu hỏi, cung cấp thông tin từ tổng quát đến chi tiết về đa dạng lĩnh vực, đặc biệt hữu ích với ngành giáo dục đại học, để từ đó phục vụ cho quá trình nghiên cứu, giảng dạy hay học tập của giảng viên, sinh viên.

Learnt.AI là nền tảng trực tuyến cung cấp ý tưởng giảng dạy và học tập hiệu quả. Giảng viên sử dụng Learnt.AI có thể tiết kiệm thời gian và công sức trong việc tạo ra các bài giảng chất lượng, hấp dẫn với những câu hỏi bài tập, bài kiểm tra đa dạng, phong phú, phù hợp với mục tiêu của môn học. Công cụ này giúp cho công việc của giảng viên trở nên tự động hóa hơn, tiết kiệm thời gian và công sức hơn.

Character AI là ứng dụng AI cho phép người dùng sáng tạo và trò chuyện với các nhân vật AI của riêng họ. Công cụ này sử dụng công nghệ trí tuệ nhân tạo nhằm tạo ra các nhân vật, hình mẫu có thể hiểu và trả lời các câu hỏi, yêu cầu của người dùng một cách tự nhiên và chân thực. Trong giáo dục đại học, Character AI có thể tạo ra các phương pháp giảng dạy hiệu quả hơn và thu hút học sinh hơn.

Có thể thấy, trí tuệ nhân tạo đã có những ứng dụng nhất định đối với cả giảng viên và SV trong giáo dục đại học. Trí tuệ nhân tạo khi được ứng dụng vào ngành Giáo dục đã đem đến một diện mạo hoàn toàn mới. Mặc dù vẫn trong giai đoạn đầu, nhưng những ứng dụng này được dự kiến sẽ ngày càng vượt trội trong tương lai.

2.2. Những tác động của trí tuệ nhân tạo tới ngành Luật

2.2.1. Những tác động tích cực

Thứ nhất, AI và ChatGPT cung cấp công cụ để tối ưu hóa hiệu suất làm việc cho nhân sự nghề Luật

So với các công cụ như Google hay Wikipedia, ChatGPT vượt trội nhờ khả năng tổng hợp, sàng lọc và đưa ra câu trả lời rõ ràng. Trong lĩnh vực pháp lý, ChatGPT và AI có thể thay thế các công việc hành chính, đơn giản như viết email, trả lời câu hỏi pháp lý, giúp tiết kiệm thời gian cho luật sư và cơ quan tư pháp.

Các công nghệ như AI LegalTech hay LLM (Large Language Models) đang hỗ trợ hiệu quả trong nghiên cứu hồ sơ, soạn thảo văn bản, góp phần nâng cao năng suất và giảm chi phí cho doanh nghiệp.

AI cũng hỗ trợ luật sư trong các nhiệm vụ như phân tích pháp lý, kiểm tra hợp đồng, soạn thảo văn bản và quản lý tài liệu. Trong ngành tư pháp, AI được nghiên cứu để hỗ trợ điều tra và tự động hóa một số khâu ra quyết định.

Dù thẩm phán vẫn là người quyết định cuối cùng, AI có thể hỗ trợ đưa ra đánh giá khách quan hơn, hạn chế sai lệch trong xét xử. Ngoài ra, ChatGPT còn giúp hệ thống hóa dữ liệu pháp luật,

hỗ trợ công tác phổ biến pháp luật đến mọi đối tượng nhanh chóng và hiệu quả hơn.

Thứ hai, các công ty LegalTech ra đời cung cấp các giải pháp pháp lý

Các công ty LegalTech (Legal technology) ra đời ngày càng nhiều, đưa công nghệ số vào lĩnh vực pháp luật và sẽ cung cấp dịch vụ pháp lý, vốn do các công ty luật và luật sư đang thực hiện. Cùng với sự phát triển nhanh chóng của AI, LegalTech cung cấp ngày càng đa dạng các dịch vụ pháp lý cho phép cá nhân và doanh nghiệp giảm bớt các chi phí tư vấn pháp lý và dịch vụ luật sư. Có thể kể ra một số dịch vụ sau: Tính toán khả năng, xác suất liên quan đến các phán quyết, quyết định của tòa án; Chi phí tố tụng; Nền tảng để kết nối với các chuyên gia pháp lý; Xây dựng các phần mềm pháp lý chuyên biệt; Thực hiện thủ tục và hồ sơ trực tuyến... Chẳng hạn, Công ty luật Bakerhostetler bắt đầu sử dụng phần mềm AI Ross để giải quyết các vấn đề về phá sản doanh nghiệp. Thậm chí có thể rà soát 100 hợp đồng cùng một lúc.

Thứ ba, AI và ChatGPT sẽ tác động tới mô hình kinh doanh của ngành Luật

Mặc dù AI, ChatGPT chưa có khả năng thay thế nhân sự ngành Luật, nhưng đòi hỏi ngành Luật cần xem xét, cân nhắc sự thay đổi về mô hình, cách thức hoạt động: Cấu trúc, quy mô của công ty luật sẽ giảm bớt các vị trí trợ lý, giúp việc vì sẽ có ít công việc hành chính hơn. Các công việc tổng hợp, tìm kiếm các quy định pháp luật, án lệ có thể được ChatGPT, AI đưa ra câu trả lời một cách nhanh chóng; Các nhân sự ngành Luật sẽ phải chuyên môn hóa các năng lực chuyên môn và kỹ năng của mình để ứng dụng vào các công việc mà AI, ChatGPT chưa có khả năng tiệm cận; Các công ty cung cấp các dịch vụ nghề Luật sẽ phải thu hẹp phạm vi hoạt động đối với các công việc đơn giản, chỉ mang tính thủ tục mà các công ty LegalTech cung ứng; Tính cạnh tranh trong nghề Luật sẽ cao hơn, khi việc xác định điều chỉnh lại thù lao vì các công ty LegalTech công khai chi phí trên internet. Xu hướng khách hàng yêu cầu nhiều dịch vụ hơn với chi phí thấp hơn, xu hướng chuyển dịch một phần hoặc toàn bộ dịch vụ pháp lý tới các nước có chi phí rẻ hơn.

2.2.2. Một số thách thức đối với nghề Luật trước kỷ nguyên của Trí tuệ nhân tạo

Thứ nhất, AI và ChatGPT có thể thay thế một phần công việc trong ngành Luật, nhất là các nhiệm vụ mang tính lặp lại như tra cứu, soạn thảo văn bản. Tuy nhiên, những kỹ năng mang tính con người như thấu cảm, đàm phán, đại diện tại tòa án vẫn chưa thể thay thế được. Dù vậy, nguy cơ thất nghiệp với sinh viên mới ra trường là có thật khi AI LegalTech có thể đảm nhiệm đến 50% công việc của luật sư trẻ.

Thứ hai, vấn đề bảo mật thông tin là thách thức lớn khi sử dụng ChatGPT, do dữ liệu đầu vào có thể bị khai thác trái phép nếu không có cơ chế giám sát chặt chẽ. Điều này đòi hỏi cả công cụ bảo vệ và hành lang pháp lý rõ ràng về bảo vệ dữ liệu và an ninh mạng.

Thứ ba, AI đặt ra nhiều vấn đề pháp lý mới, như: ai chịu trách nhiệm khi AI gây thiệt hại; và ai sở hữu quyền tác giả đối với sản phẩm do AI tạo ra – người dùng, nhà phát triển hay AI?

Thứ tư, độ chính xác của thông tin do ChatGPT cung cấp còn hạn chế. Nếu không kiểm chứng kỹ, thông tin sai có thể gây thiệt hại cho luật sư, tổ chức hành nghề và quyền lợi của khách hàng.

Thứ năm, việc lạm dụng AI, ChatGPT trong hành nghề có thể dẫn đến vi phạm đạo đức. Ngành Luật đòi hỏi sự chính trực, nghiên cứu kỹ lưỡng và trách nhiệm nghề nghiệp – điều mà AI không thể thay thế hoàn toàn.

2.3. Những vấn đề đặt ra trong đào tạo ngành Luật tại trường Đại học Công nghệ giao thông vận tải

Trong mùa tuyển sinh năm 2024, nhiều cơ sở giáo dục đại học mở các ngành mới với định hướng đào tạo liên ngành và đa ngành. Các ngành nghề mới được xây dựng tích hợp với các ngành đặc thù của trường đang đào tạo. Từ đó, SV có thể nắm được kiến thức của nhiều ngành khác nhau khi học ở cùng một cơ sở giáo dục. Trong các trường đó, có trường Đại học Công nghệ giao thông vận tải (GTVT). Trường có sứ mạng đào tạo, nghiên cứu khoa học, chuyển giao công nghệ chất lượng cao theo xu thế hội nhập, có trách nhiệm xã hội nhằm thúc đẩy sự phát triển bền vững ngành GTVT và đất nước. Tuy nhiên, theo xu thế tất yếu của xã hội, Nhà trường đã đào tạo đa ngành hướng tới phát triển toàn diện, đáp ứng nhu cầu xã hội. Năm học 2024-2025 là năm học đầu tiên Nhà trường đào tạo chuyên ngành Luật.

Việc mở đào tạo ngành Luật là rất cần thiết trong giai đoạn hiện nay. Do Nhà trường hiện đang đào tạo nhiều khối ngành như: Công trình - xây dựng; Cơ Khí - Ô tô; Kinh tế, vận tải, logistics. Trong đó, khối ngành Kinh tế, vận tải, logistics gồm các ngành Logistics và quản lý chuỗi cung ứng; Thương mại điện tử; Kế toán doanh nghiệp;

Hệ thống thông tin; Kế toán tài chính; Kinh tế xây dựng; Quản trị doanh nghiệp; Quản trị Marketing; Quản trị, Tài chính và đầu tư; Tài chính - Ngân hàng; Logistics và Vận tải đa phương thức… có vai trò đặc biệt quan trọng, đóng góp lớn vào sự phát triển kinh tế - xã hội. Tất cả các khối ngành này đều hướng tới đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao nhưng đồng thời lực lượng lao động này cũng phải am hiểu luật pháp. Ngoài pháp luật về các hình thức vận tải truyền thống thì còn cần am hiểu pháp luật điều chỉnh các quan hệ kinh tế trong lĩnh vực GTVT. Điều này hoàn toàn phù hợp với chiến lược phát triển và sứ mệnh của Trường, phù hợp với xu thế phát triển quốc tế, hội nhập với nền giáo dục đại học tiên tiến của khu vực và trên thế giới.

Tuy nhiên, trước tác động của nền công nghiệp 4.0 và đặc biệt là tác động của công nghệ AI, của ChatGPT Nhà trường cần có các chính sách trong giáo dục đào tạo để nắm bắt cơ hội phát triển đào tạo nói chung, đào tạo ngành Luật nói riêng. Nhu cầu đào tạo ngành Luật được dẫn dắt và quyết định bởi nhu cầu sử dụng nguồn nhân lực pháp luật trong các lĩnh vực của nền kinh tế và đời sống xã hội. Với mức độ phổ biến và tác động ngày càng lớn của ChatGPT, AI, đặt ra các yêu cầu lớn đến hoạt động đào tạo ngành Luật nói chung và ở trường Đại học Công nghệ GTVT nói riêng. Trong những năm tới, để đào tạo ngành Luật đáp ứng yêu cầu, Nhà trường cần tập trung vào một số giải pháp sau:

Một là, chương trình đào tạo ngành Luật của Trường cần được cập nhật thường xuyên, bổ sung các nội dung liên quan đến công nghệ, đặc biệt là AI và ChatGPT. Hiện tại, chương trình học vẫn thiên về kiến thức pháp luật truyền thống và chưa lồng ghép các nội dung về ứng dụng công nghệ trong lĩnh vực pháp lý. Việc đưa các học phần về AI và tạo môi trường thực hành giúp sinh viên tiếp cận, vận dụng công nghệ trong học tập và nghề nghiệp là rất cần thiết.

Hai là, cần khuyến khích sinh viên ngành Luật sử dụng ChatGPT và các công cụ AI khác trong học tập, nghiên cứu, đồng thời xây dựng cơ chế kiểm soát phù hợp. Việc cực đoan cấm AI là không phù hợp với xu thế phát triển và khó khả thi. Thay vào đó, nhà trường nên hướng dẫn SV sử dụng AI một cách hiệu quả, biết kiểm chứng thông tin và phát triển tư duy phản biện, đồng thời có biện pháp đánh giá kết quả học tập để tránh lạm dụng công nghệ.

Ba là, tăng cường hợp tác với các cơ sở đào tạo Luật trong và ngoài nước nhằm trao đổi chuyên môn, tài liệu giảng dạy, giảng viên và sinh viên. Đây là cơ hội giúp SV ngành Luật tiếp cận các phương pháp đào tạo hiện đại, ứng dụng AI hiệu quả và mở rộng kiến thức thực tiễn, nâng cao chất lượng đào tạo và khả năng hội nhập.

III. KẾT LUẬN

Sự phát triển của AI, các công cụ về ngôn ngữ và tìm kiếm, phân tích, tổng hợp dữ liệu có sử dụng AI như ChatGPT, BingAi, Bard,… là xu hướng ứng dụng tất yếu len lỏi vào từng lĩnh vực, trong đó nghề Luật không thể đứng ngoài xu hướng tất yếu đó. Bởi vậy, trường Đại học Công nghệ GTVT trong quá trình đào tạo ngành Luật thay vì quan điểm cho rằng AI, ChatGPT có thể tác động tiêu cực và gây "thoái trào" nghề Luật, thì cần thay đổi tư duy tiếp cận theo hướng đón nhận nó và sẵn sàng thay đổi, thích ứng linh hoạt để biến nó trở thành động lực cạnh tranh, phát triển nghề Luật, tận dụng chúng như những công cụ hữu ích để đẩy mạnh chất lượng nghề Luật, đào tạo Luật cho Việt Nam, giúp cho SV ngành Luật của Trường có thể vừa giỏi về chuyên môn vừa vững vàng về công nghệ đáp ứng yêu cầu của xã hội sau khi ra trường.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. TS. Ngô Anh Cường (2023), Sự "nổi dậy" của Trí tuệ nhân tạo "AI": ngành Luật Việt Nam có cần phải đối phó, Tạp chí điện tử Pháp lý: https://phaply.net.vn/su-noi-day-cua-tri-tue-nhan-tao-ai-nganh-luat-viet-nam-co-can-phai-doi-pho-a256672.html, truy cập ngày 2/11/2024.

2. TS. Nguyễn Văn Quân (2019), Một số tác động của trí tuệ nhân tạo tới nghề luật, Nghiên cứu lập pháp, http://lapphap.vn/Pages/tintuc/tinchitiet.aspx, truy cập ngày 5/11/2024.

3. Trường Đại học Công nghệ giao thông vận tải (2024), "Đại học Công nghệ giao thông vận tải mở ngành Luật trong xu thế đào tạo liên ngành và đa ngành", http://utt.edu.vn, truy cập ngày 8/11/2024 .

4. Việt Nga/VOV-Australia (2023), Ý kiến đa chiều về sử dụng ChatGPT tại trường học ở Australia, VOV: https://vov.vn/the-gioi/y-kien-da-chieu-ve-su-dung-chatgpt-tai-truong-hoc-o-australia-post999647.vov